

Peter Balko

ANNO LOŠONCON

DREVORUBAČ

„A házad a két puszta kezeggel kell felépítened, különben előbb vagy utóbb összedől. Ültetsz néhány fát, hancúrozol a feleséggel, áthívod borozni a barátaidat, készítesz egy hintát a lányaidnak, és azt mondd magadnak, az élet szép.” Ezt mondogatta az öregapám vasárnaponként, amikor a kádban feküdt, Koós Jánost hallgatott, és búvárkodott. Egyszer tizenkét egész percig kibírta a víz alatt, csak akkor dugta ki a fejét, amikor nagyanyám sírva fakadt, és elkezdte keresni a halotti ruháját.

Jano Krajčič volt Lošoncon a legstrammabb férfi. Gyönyörű, nagy keze volt, nadrágja hátsó zsebében fésű, és ha valaki felbosszantotta, azt tökön rúgta. Nem járt kocsmába, nem járt templomba. Azt állította, hogy otthon is berúghat, és az egyetlen, amiben hisz, a szerelem.

Amikor 1938-ban az első bécsi döntéssel Lošoncot a Felvidékhez csatolták, öregapa öt éves volt. Az apjával együtt átköltözött a nagyszüleihez Mýtnára, amely a barikád szlovák oldalán feküdt. A kétgenerációs, hosszú verandás házban, amelynek kertje egészen a rémisztő erdőig ért, több állat élt, mint ember. Mindegyik a földön aludt egy nyirkos kis szobában, amelyben egy masszív agyagkemence állt. Az egyetlen, akinek privilégiuma volt, hogy puha szénán aludjon a konyhában, Františka volt, a kecske. A bölcs kis szakáll és az átható tekintet az arisztokrata pozícióját biztosította számára a családban – magyar költészetet olvasott, és használta a latrinát.

Nem egész egy évvel később, amikor a háború és a bomlásnak indult tesztek bűze minden házat átjárt, Františka örökre eltávozott. A falubeliek egy csoportja kicsalogatta a Mýtna feletti rétre, ahol megkövezték és megették. Nyersen ették meg, el sem siratták. A rémisztő tettet öregapa is figyelemmel kísérte a távolból. A véres szájú, beszámíthatatlan tekintetű falubeliek arca a háborút követően még hosszú évekig elvette álmát és lelki nyugalma. Azt, ami Františkából maradt, hazavitte, és eltemette a kertben. A fakeresztre rávéste a nevét, pitypangkoszorút akasztott rá, és a kis sírra Petőfi Sándor a *Szeptember szerelem* című verseskötetét fektette, Františka kedvencét.

Öregapa anyukája és bátyja, Laco aláírta a magyarizációs lisztyinát, és Lošoncon maradt. Öregapa rendszeresen meglátogatta őket. Főleg akkor,

amikor a helyzet csillapodott, és senki sem lőtt senkire, a szomszédok nem vágták el egymás kakasának a nyakát, a németek nem temették be a kutakat, és meztelen katonákat sem dobáltak a tömegsírokba. Janík vagy János, ahogy az ismerősei hívták, többnyire nyáron járt Lošoncra, néha két egész hónapra is.

Forró augusztust írtunk 1941-ben, Lošonc eltorzított története legnagyobb hőségét élte. A tüzesetek járványként terjedtek, és porig égettek mindent, ami az útjukban állt. A napraforgó- és kukoricaföldek, amelyek magas szárukkal általában körülölelték a szomorú várost, kiszáradtak és rendszeresen kigyulladtak. A folyók medrében rohadó halak és angolnák feküdtek, a dombok aszott sztyeppékké változtak, az erdők teli voltak hajlott koronájú halott fákkal. Mindenhol éhség és nyugtalanság uralkodott, a víz a kutakban bűzlött, akár a partizánok hónalja, az emberek között egy furcsa betegség terjedt, amely kék pestisként írta be magát Szlovákia történetébe.

A magyar hivatalnokok tudták, hogy Lošoncot életre kell varázsolni, úgyhogy közvetlenül a dühöngő járvány és a tomboló háború közepette megszervezték a legendás labdarúgó-mérkőzést a magyar Debrecen és az osztrák Graz között.

A mérkőzések mérkőzésének, amelyben maga Popó Mátyás, Pelé apja is játszani fog, akit Lastovičkanak is becéznek, és Magyarország történetének legjobb játékosaként az arany kolbászt is birtokolja, messze Lošonc határain túl is híre ment, a jegyeket öt böffentés alatt eladták. Világos volt, hogy a régi stadion kapacitása, amelyben közvetlenül a pálya közepén egy óriási platán nőtt, nem lesz elegendő. Ezért a főtérre füves négyzetek ezreit hordták össze, körben pedig kaszkádos tribünöket, büféket és kis kávézókat építettek ki. Egy hónap alatt új stadion emelkedett Lošonc közepén, amely a kapacitását tekintve a legnagyobb volt a Felvidéken. A jellegzetes Újvilág, Nový svet nevet kapta.

Ezen az emlékezetes napon állítólag százegyezer ember jött össze. A nézők egymás hegyén-hátán álltak és ültek, a lámpákról lógtak, gólyalábakon járkáltak, néhány uraság pedig egy miniatűr léghajóból követte a mérkőzést. Amikor a játékosok kiszaladtak a pályára, a stadion felzúgott, akár egy részeg sziréna, ami az egész földgömbön végighömpölygő hanghullámot hozott létre. Azt mondják, hogy a kiáltást még az amerikai elnök, Theodore Roosevelt is hallotta a dolgozószobájából, és úgy megijedt, hogy leforrázta forró teával a lába közét. Azóta járt olyan terpeszben, mint egy zsoké.

A nézők, akik saját szemükkel látták a mérkőzést, mind egy szálig egyetértettek abban, hogy a modern labdarúgás történetének legnagyobb és leg-

csodálatosabb pillanatáról volt szó. Debrecen 7:1-re deklasszálta Grazot, és Popó Mátyás lőtte be mind a nyolc gólt. A sport és Lošonc újjászületésének ünnepe volt ez, amely meggyötört válláról lesöpörte a kék pestist, és megerősödve folytatta gyötrelmes útját. Öregapám, látva a legendás Fecske művészetét, akinek az átgondolt passzok, az emberi képességeket meghaladó labdavezetés és a halálos lövések mellett volt érkezése rákacsintani minden szép nőre a nézőtéren és hátrafésülni lenyalt haját, megesküdött a családjára és Františka sírjára, hogy ő lesz Lošonc legjobb futballistája.

A háború véget ért, a város és az emberek is kezdtek feleszmélni a magyar lobotómiából, és újra tanultak járni, beszélni és gondolkodni. A gőzmalomból, amely egykor egész Szlovákiát ellátta búzával, néhány hosszú hónapra át még felszállt a füst. Öregapa az apjával visszaköltözött Lošoncra, ahol az élet kezdett lassan visszatérni a régi kerékvágásba és kátyúkba. Öregapa nem felejtette el a fogadalmát, és néhány éven belül az ifjúsági csapatból az öreg és tapasztalt matadorok közé küzdötte fel magát, akik az első ligában játszottak és piáltak, köpködték a bagót, a hajukat hátrafésülve hordták, fedetlen mellkasuk az edzéseken kigyúrt, szőrös és izzadt volt. Lošoncon az összes nő úgy szerette őket, mint a bukott királyokat, beengedték őket a hálószobájukba, amikor a férjeik elmentek az éjszakai műszakba.

Öregapa hátrvédtként játszott, gyors volt, magas és megbízható. Megvolt benne a futballistákra nem jellemző alázat, de szükség esetén erős volt, mint a vasárnapi gulyás. Miután a rettegett Hajnáčka elleni mérkőzésen mindkét csatárnak eltörte a lábát, ezt követően pedig saját kezűleg ellátta őket, az öreg matadorok befogadták maguk közé, és a közönség kedvencévé vált. Azt követően mindenki csak Drevorubačnak, Favágónak hívta.

Öregapa máig visszafojtott lélegzettel beszél Lošonc és Opatová emlékezetes rangadójáról, ez utóbbiban a bátyja, Laco volt a csatár. A mérkőzésnek végérvényesen el kellett döntenie, ki lesz a déli részek futball-monarchája. A nézőtér zsúfolásig megtelt, a nézők között pogácsa, kisüsti és felvillanyozó izgalom körözött, futballhuligánnak tartottak mindenkit, aki nem fehér inget vett fel.

Közvetlenül a mérkőzés vége előtt Tarr Béla, a leggyorsabb opatovái középpályás és az egyetlen gömbérzékeny a pályán, beadta a labdát a Lošonc kapuja elé, és mindkét Krajči fivér megindult rá. A kapus nem této-vázott, bevetődött közéjük, ökle keményebb volt, mint egy fiatal cigánylány mellbimbója. Öregapának eltörte az orrát, és kiverte három első fogát, Lacónak szétverte az alsó állkapcsát. Egyikük sem játszotta végig a mérkőzést.

Lošonc 2:1-re verte Opatovát.

Amikor a viadal véget ért, és az öltözőbe támolygó játékosokat körbevette az újságírók és az epekedő özvegyek hada, egy hosszú gesztenyebarna hajú, halk lány beszaladt a pályára, és összeszedte öregapa fogait. Akkor még senki sem sejtette, hogy ez minden idők legnagyobb szerelmének kezdete volt Lošoncon.

Néhány nappal az emlékezetes rangadó után nagy táncmulatságot tartottak a híres Szűsz kávéházban. Az utcán sült kukoricát árultak, a vendéglátóipari egység bejárata előtt kiöltözött polgárok sora kezdett kigyózni, és a teremben, amelyet magas ablakok és díszes boltozat töltött ki, a híres cigányprímás, Dani Rudi tüzelte fel a lábikrákat és a slicceket. Jabak Ottó építész szecessziós életet és olyan helyiségekbe vezető titkos katakombákat álmódott a helyre, amelyekben a nehéz urak könnyű hölgyekkel szórakoztak. A csigalépcsők korlátain meztelen csodák ereszkedtek le, a férfiak a kristálycsillárokon himbálóztak, és a kiömlött itóka patakjai a déli feslettség dühöngő óceánjában egyesültek. A táncmulatságból öregapa sem hiányozhatott. Törött orral, elülső fogak nélkül is ő volt a legszebb férfi parketten.

Amikor a pultnál összetűzés támadt, elsőként lépett közbe. Néhány másodperccel később már a sétányon állt egy girhes, görbe pofájú, összeszorított öklű pasassal, skandáló részegekkel körülvéve. Ki sem kellett gombolnia a mandzsettáját, fel sem kellett túrnie frissen mosott inge ujját, le sem kellett vennie Malevics-mintájú rövid nyakkendőjét, hogy egy kemény jobbhoroggal padlóra küldje a pasast. Aztán meggyújtotta mezítlábas Spartáját, mint a lošonci James Dean, és a hitehagyottat elvitte a vállán a kórházba. Néhány nappal később a *Timrava Gégéje* című lošonci sajtótermékben megjelent egy cikk arról, hogyan ütötte ki egy csapásra Szabó „Talpa” Kornélt, a salgótarjáni könnyűsúlyú ökölvívóbajnokot.

Amikor öregapa visszatért a táncmulatságba, több mint kétszáz részeg férfit és egyetlen lányt talált ott. A többi lány már hazament takarodó után apja, bátyja vagy vehemens férje védőszárnya alatt. A hosszú fehér ruhás fiatal nő félénken közelebb lépett hozzá, és odanyújtott neki egy véres zsebkendőt, amelyben megtalálta kiveret fogait. A lánynak szép neve volt, amelyet Drevorubač, a Favágó azelőtt sohasem hallott.

Nagyanyám, Liana Krajčiová született Skuhrová ma hetvenhat éves.

Öregapám, Jano Krajči ma nyolcvanegy éves.